

תורה אור • פרשת חיי שרה • מאמר 4

ויצא יצחק לשוח בשדה כו'

”ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב”

מה שמופיע בסוף ובמדרגה הנמוכה ביותר היה ראשון במחשבתו של ה': הפרטים חסרי הטעם של הברייתא נעלים על הכללים המנומקים של המשנה, והמעשה הפשוט של מצווה נעלה על התענוג של העולם הבא. התורה יורדת לתוך החושך ואף לתוך השקר כדי לסלקם ולהפוך אותם לאור, ולעבודה זו דרושה יראת ה' של יצחק.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/chayei-sarah/4

הנקודה

מה שמופיע בסוף ובמדרגה הנמוכה ביותר היה ראשון במחשבתו של ה': הפרטים חסרי הטעם של הברייתא נעלים על הכללים המנומקים של המשנה, והמעשה הפשוט של מצווה נעלה על התענוג של העולם הבא. התורה יורדת לתוך החושך ואף לתוך השקר כדי לסלקם ולהפוך אותם לאור, ולעבודה זו דרושה יראת ה' של יצחק.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את יציאתו של יצחק "לשוח בשדה לפנות ערב" באמצעות ההבחנה בין משנה לברייתא. המשנה מציגה כללים כלליים, והברייתא מפרטת את פרטיהם. הברייתא נראית נמוכה יותר, אך "סוף מעשה במחשבה תחלה": כמו בצינור, שמה שנכנס אליו ראשון יוצא ממנו אחרון, וכמו האדם, שנברא אחרון ובכל זאת הוא תכלית הבריאה כולה – המדרגה הנמוכה ביותר נושאת את הכוונה העמוקה ביותר. לכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", שתענוגו אינו אלא ה"אחוריים" של ה'. לכללים שבמשנה יש לעיתים קרובות טעם שאפשר למצוא, ואילו לפרטי הברייתא אין טעם, ומה שמעבר לטעם נעלה יותר. גם בעבודת ה' המעשה חשוב יותר מתענוג הלב, שאינו אלא ה"כנפיים" שלו. המשנה היא "עיר", והברייתא היא ה"שדה" שמזין אותה. יצחק "נכפף" אל השדה כדי "לפנות את הערב": התורה מתלבשת בחושך, בוויכוחים שבתלמוד הבבלי ואף בטענות שקריות, כדי שהחושך, שבו ה' מסתתר, יהפוך לאור. סילוק זה, "ליבון ההלכה", דורש יראת ה'.

מבנה

1	משנה וברייתא: הסוף הוא המעלה העליונה	11-2
	הברייתא, המפרטת את המשנה, נראית נמוכה יותר אך היא נעלית יותר, שכן סוף המעשה קודם במחשבה; הצינור והאדם, שנברא אחרון, ממחישים זאת.	
2	שעה אחת של מעשים נעלית מהעולם הבא	31-4
	התענוג שבעולם הבא ובהשגה אינו אלא ה"אחוריים" של ה'; המעשה הפשוט מגיע ל"פנים" שלו, והכללים הכלליים של המשנה הם המקבילה של המדרגה הגלוייה הזאת.	
3	למעלה מהטעם	11-5
	לפרטי הברייתא אין טעם, ולכן הם מגלים את מה שלמעלה מהשכל; מצווה הנעשית בלי להבין את טעמה נעלית יותר, והמעשה חשוב יותר מההתלהבות שבלב.	
4	עיר ושדה; לפנות את הערב	11-6
	הברייתא היא השדה המזין את עיר המשנה; יצחק נכפף אל השדה, שכן התורה יורדת לתוך החושך כדי לסלקו ולמצוא את ההלכה האמיתית, רצונו של ה'.	
5	יראתו של יצחק	11-7
	לסילוק החושך דרושה יראת ה', שיצחק מגלם; מכיוון שה' מסתתר בתוך החושך, סילוקו מביא אור – ליבון ההלכה.	

משנה וברייתא משנה וברייתא

המשנה מביאה את הכללים הכלליים (הכלל); ברייתא, שהיא הוראה שנותרת מחוץ למשנה, מביאה את הפרטים. כאן המשנה היא "עיר" והברייתא היא "שדה".

סוף מעשה במחשבה תחלה סוף מעשה במחשבה תחלה

מה שנעשה אחרון הוא הדבר שהמתכנן התכוון אליו מלכתחילה; לכן המדרגה הנמוכה ביותר בתהליך נושאת את תכליתו העמוקה ביותר.

אחוריים ופנים אחוריים ופנים

"אחוריים" של ה' הם מה שאפשר להשיג ממנו וליהנות ממנו, ובכלל זה שכר העולם הבא; את "פנים" שלו, רצונו הפנימי, אי אפשר להשיג, ומגיעים אליהם באמצעות המעשה עצמו.

למעלה מהטעם למעלה מהטעם

הלכה או מצווה שאין להן טעם גלוי נובעות ממדרגה גבוהה מכל טעם שניתן לבטא; גם כאשר התורה נותנת טעם, מסתתר מאחוריו טעם נעלה יותר.

לפנות הערב לפנות הערב

קריאת "לפנות ערב" במשמעות "לפנות", כלומר לסלק: התורה נכנסת לחושך ולשקר רק כדי לסלקם ולהפוך את החושך לאור.

ליבון הלכתא ליבון הלכתא

בירור השאלות והקשיים המסתירים את ההלכה, עד שהפסק האמיתי — רצונו הגלוי של ה' — מאיר בבירור.

קטע 1 • 11-2

משנה וברייתא: הסוף הוא המעלה העליונה

1 ויצא יצחק לשוח בשדה^{1,2} כו'. לבאר זה דהנה יש משנה וברייתא. וברייתא פיי המשנה³ כי המשנה הוא הכלל וברייתא היא הפרט של המשנה ואין בכלל אלא מה שבפרט.

"ויצא יצחק לשוח בשדה" וכו'. לביאור עניין זה: יש משנה וברייתא. הברייתא היא פירוש המשנה, שכן המשנה היא הכלל והברייתא היא הפרט של המשנה, וי"אין בכלל אלא מה שבפרט".

המאמר פותח בפסוק על יצחק שיצא "לשוח" בשדה לפני הערב, ומציג את העניין באמצעות שתי שכבות של תורה שבעל פה. המשנה מנסחת את ההלכה בכללים כלליים ותמציתיים; ברייתא היא לימוד מאותה תקופה שנותר מחוץ למשנה ומפרט את פרטיה. הכלל של פרשנות התורה "אין בכלל אלא מה שבפרט" פירושו שאין בכלל דבר מעבר לפרטים המרכיבים אותו.

ולכאורה הברייתא היא למטה מן המשנה שנשתלשלה יותר למטה אבל האמת הוא שהברייתא גבוה יותר דסוף מעשה במחשבה תחלה. דהנה התורה⁴ נשתלשלה למטה אפי' [אפילו] בדבר שקר כגון זה אומר אני מצאתיה⁵ כו'.

לכאורה, הברייתא נמוכה מן המשנה, משום שהשתלשלה למטה יותר; אך האמת היא שהברייתא גבוהה יותר, שכן "סוף מעשה במחשבה תחלה". התורה הרי השתלשלה למטה, ואפילו לתוך עניין של שקר, כגון "זה אומר אני מצאתיה" וכו'.

מכיוון שהברייתא יורדת לפרטים דקים וארציים יותר, נדמה שהיא שלב נמוך יותר. אולם, כפי שנאמר בפיוט לכה דודי, "סוף מעשה במחשבה תחלה": מה שבא אחרון בעשייה היה ראשון במחשבתו של המתכנן; לכן, הרמה הנמוכה והמפורטת ביותר מבטאת את הכוונה העמוקה ביותר. הראיה לכך היא עד כמה התורה יורדת: בבא מציעא פותחת בשני בעלי דין, שכל אחד מהם טוען "אני מצאתיה", ואחד מהם בהכרח משקר; והתורה פוסקת אפילו במקרה כזה.

2 ולפי הנראה היא ירידה למטה מאד ומי"מ היא גבוה כי סוף מעשה כו'. וכמשל השפופרת הנכנס ראשון יוצא אחרון

לכל הנראה זו ירידה גדולה מאוד כלפי מטה, ובכל זאת היא נעלית, שכן "סוף מעשה כו'". הדבר דומה למשל השפופרת: מה שנכנס ראשון יוצא אחרון.

אף שהירידה של הברייתא נראית נמוכה מאוד, למעשה היא נעלית, שכן סוף המעשה הוא מה שהיה תחילה במחשבה. המשל הוא שפופרת צרה: מה שמכניסים לתוכה ראשון יוצא אחרון, ולכן מה שיצא אחרון היה בה מראשיתו.

וכמו האדם שהוא סוף כל הנבראים והוא במעלה על כולם והכל נברא בעבורו ולכן נמצא העולם כולו באדם אחד להורות שהכל נברא בעבורו כי זה כל האדם.⁶

וכך גם האדם: הוא האחרון מכל הנבראים, ובכל זאת הוא נעלה בדרגתו מכולם, והכול נברא למענו. לכן העולם כולו נמצא באדם אחד, כדי להראות שהכול נברא למענו, שכן "כי זה כל האדם".

האדם נברא אחרון, ביום השישי, ובכל זאת הוא תכלית הבריאה כולה, והכול נברא למענו. לכן אדם יחיד כולל בתוכו את העולם כולו בזעיר אנפין; את הפסוק "כי זה כל האדם" דורשים כאומר שהאדם הוא הכולל את הכול.

קטע 2 • 31-4

שעה אחת של מעשים נעלית מהעולם הבא

3 וזהו מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] יפה שעה אחת^{7,8} כו'. דהנה בעה"ב [בעולם הבא] צדיקים יושבים⁹

כו' והוא רק בחי' אחוריים

זהו [פירוש] מאמר חז"ל ז"ל: "יפה שעה אחת" וכו'. שהרי בעולם הבא "צדיקים יושבים" וכו', וזהו רק בחינת אחוריים (achorayim) [הצד האחורי],

המשנה באבות אומרת: "יפה שעה אחת" של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא. שכן העולם הבא, שבו "צדיקים יושבים" ועטרתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, הוא רק ה"אחוריים" של ה': השתקפות שלו, ולא פנימיותו.

כמאמר וראית את אחורי¹⁰ כו' התענוג שמשיג האדם בעבודתו הוא בחינת אחוריים ופני אינו באפשרי להשיג כי לא יראני האדם וחי.^{11,12}

כמו שנאמר: "וראית את אחורי" וכו'. התענוג שהאדם משיג בעבודתו את ה' הוא בחינת האחוריים, ואילו את בחינת "פני" אי אפשר להשיג, "כי לא יראני האדם וחי".

ה' אמר למשה: "וראית את אחורי", אך "פני" אינם ניתנים להשגה, וכן "כי לא יראני האדם וחי". אדמו"ר הזקן מפרש את ה"אחוריים" כתענוג וההשגה שאדם יכול להשיג בעבודתו את ה', ואת ה"פנים" כרמה הפנימית שאף נברא אינו יכול להשיג.

4 ועדי"ז גם הגלוי בגי' [בגן עדן] הוא רק בחי' זיו והארה לבד ולכן יפה שעה אחת כו' שהוא המעשה עצמה בלי תענוג ובלי שכל מכל חיי העוה"ב [העולם הבא] דסוף מעשה במחשבה תחלה.

בדומה לכך, גם הגלוי שבגן עדן הוא רק בחינת זיו והארה בלבד. לכן "יפה שעה אחת כו'" — שעה אחת של המעשה עצמו, בלי תענוג ובלי שכל — עדיפה "מכל חיי העוה"ב", שהרי "סוף מעשה במחשבה תחלה".

גן עדן והעולם הבא מגלים רק "זיו" ו"הארה" של ה', ולא את עצמותו. מעשה המצווה עצמו, גם כשהוא נעשה בלי תענוג או הבנה, מגיע לעצמות, משום שהוא "סוף מעשה במחשבה תחלה" אצל ה'. לכן שעה אחת של מעשים כאן עדיפה על כל העולם הבא.

וזהו גם כן ענין משנה וברייתא שהמשנה הוא כלל כמו ד' ציצית מעכבות וכן סוכה שהיא גבוה כו'.

זהו גם עניינם של המשנה והברייתא: המשנה היא כלל, כגון "די ציצית מעכבות" [זו את זו], וכן "סוכה שהיא גבוה כו'".

אותו דפוס מופיע במשנה ובברייתא. המשנה מביאה כללים רחבים, כגון שארבע ציציות הן מצווה אחת וכל אחת מעכבת את האחרות, או "סוכה שהיא גבוה כו'" — כלומר, סוכה שגובהה יותר מעשרים אמה פסולה.

קטע 3 • 51

למעלה מהטעם

5 ויש למצוא טעם לזה כענין תכלת דומה לים^{14, 13} כו' וגבי סוכה יש טעם למען ידעו דורותיכם¹⁵ עד כי אמה¹⁶ כו'.

ואפשר למצוא לכך טעם, כמו בענין "תכלת" [כחול] דומה לים" וכו'; ובסוכה יש טעם: "למען ידעו דורותיכם" — עד עשרים אמה וכו'.

לכללים הכלליים שבמשנה אפשר למצוא לעיתים טעם. החוט הכחול שבציצית מזכיר את הים, הים את הרקיע, והרקיע את כיסא הכבוד. בסוכה, הפסוק אומר "למען ידעו דורותיכם", כלומר שה' הושיב אתכם בסוכות; הסוכה אינה יכולה להיות גבוהה מעשרים אמה, משום שמעל גובה זה אדם אינו מבחין בגג שמעליו.

אבל הברייתא הוא פרט לבאר המשנה בכל דקדוקים ופרטים כמו סוכת גנב"ך ורקב"ש¹⁷ שאין טעם לדבר ונראה בחוש שהוא למעלה מהשכל והטעם וזהו אין בכלל

אלא שהברייתא מפרטת ומבארת את המשנה על כל דקדוקיה ופרטיה, כגון סוכת גנב"ך ורקב"ש, שאין להן טעם, וברור בחוש שהן למעלה מן השכל והטעם. וזוהי [הפירוש של] "אין בכלל

הברייתא מונה פרטים מדוקדקים שאין להם טעם מפורש: סוכת גויים, נשים, בהמות (מחסה שנעשה עבורן) או כותים — גנב"ך, מראשי התיבות של אלה; וכן סוכת רועים, מייבשי תאנים, שומרי העיר או שומרי פירות — רקב"ש. פרטים כאלה, שאין להם טעם שניתן להצביע עליו, מראים שההלכה נובעת ממקום שלמעלה מן השכל.

אלא מה שבפרט שאין במשנה בכלל יותר מבפרט הברייתא ומה שלא נתגלה טעמה הוא יותר גבוה כי טעמי המצות לא נתגלו¹⁸ ולע"ל [ולעתיד לבוא] אי"ה [אם ירצה השם] יתגלו

אלא מה שבפרט: המשנה, ככלל, אינה כוללת יותר ממה שנאמר בפרט שבברייתא. ומה שטעמו לא התגלה נעלה יותר, כי טעמי המצוות לא התגלו, ולעתיד לבוא, אם ירצה ה', יתגלו.

הכלל אינו כולל דבר מעבר לפרטיו; לכן הפרטים שאין להם טעם אינם תוספת נחותה יותר, אלא הם תוכנו של הכלל עצמו. מה שטעמו לא התגלה נעלה יותר, כפי שמלמדת הגמרא שטעמי המצוות לא התגלו; הם יתגלו רק לעתיד לבוא.

וזהו ר"ש [רבי שמעון] דריש טעמי דקראי¹⁹ שדרש שמה שנאמר בפסוק טעם של דבר לא זהו עיקר רק שיש טעם בזה גבוה יותר למעלה מהטעם.

וזהו [ההסבר לכך ש]רבי שמעון דורש את טעמי הפסוקים: הוא דורש "דריש טעמי דקראי", וכשפסוק מציין טעם לדבר, אין זה עיקר העניין; יש לכך טעם נעלה יותר, למעלה מן הטעם הגלוי.

הגמרא מספרת על התנא רבי שמעון, ש"דריש טעמי דקראי" ופוסק בהתאם לכך. אדמו"ר הזקן מפרש שאפילו כשהפסוק מציין טעם, הטעם הזה אינו העיקר; מאחוריו עומד טעם נעלה יותר, שלמעלה מכל טעם גלוי.

נמצא שבמצוה שאין משיג בה טעם הוא יותר גבוה ומה שמשיג טעם ותענוג הוא רק בחינת אחוריים ולא

נמצא שמצווה שאין מבינים את טעמה נעלית יותר, ואילו מה שמשיגים באמצעות השכל והתענוג אינו אלא בחינת "אחוריים", ולא...

המסקנה היא שמצווה שטעמה אינו מובן נעלית יותר; ומה שמשיגים באמצעות הבנה ותענוג הוא רק בחינת "אחוריים" שעליה דובר לעיל.

כמו שסוברים העולם שהעיקר הוא הלב שמשיג תענוג ועובד בהתלהבות ואינו כן האמת רק עיקר הוא המעשה בלי תענוג והלב אינו כ"א סיוע בחינת גדפין.²⁰

כפי שסוברים בעולם, שהעיקר הוא הלב, שמשיג תענוג ועובד בהתלהבות. אין זו האמת; העיקר הוא המעשה, גם בלי תענוג, והלב אינו אלא סיוע, בבחינת "גדפין" — כנפיים.

רבים סבורים שהתלהבות הלב והתענוג שבו הם עיקר עבודת ה'. אדמו"ר הזקן מלמד שעיקר העבודה הוא המעשה עצמו, גם בלי תענוג; רגשות הלב דומים ל"גדפין", כנפיים המסייעות להעלות את המעשה, אך אינן עצם המעשה.

קטע 4 • 61

עיר ושדה; לפנות את הערב

6 והנה משנה נקרא עיר וברייאתא בחיי שדה לשון בר חוץ לעיר²¹ ולכאורה העיר הוא עיקר שדרים בה בני"א [בני אדם]. אך נראה מי הוא מחיה אותם.²²

והנה, המשנה נקראת "עיר", והברייאתא היא בחינת "שדה", מלשון "בר" — מחוץ לעיר. ולכאורה, העיר היא העיקר, שכן בני אדם גרים בה. אך נראה מי מחיה אותם:

חז"ל מכנים את מכלול ההלכות שבתורה "עיר", ואת הברייאתא — "שדה": המילה ברייתא נגזרת מן המילה "בר", שפירושה "חוץ", שכן הלימודים האלה נותרו מחוץ למשנה; ובארמית "בר" פירושו גם שדה פתוח ("חיות ברא" הן חיות השדה). לכן הברייאתא היא השדה שמחוץ לעיר. העיר נראית חשובה מן השדה, מפני שבני אדם גרים בה, אך השאלה היא מה מחיה אותם.

השדה שחוץ לעיר שמביאים משם התבואה. כך הוא הברייתא מחיה המשנה ומבארת ההלכה יותר בפרט היאך לעשות כי התנאים מבלי עולם שמורים מתוך המשנה.²³

השדה שמחוץ לעיר, שממנו מביאים את התבואה. כך גם הברייתא מחיה את המשנה ומבארת את ההלכה בפירוט רב יותר, כיצד יש לנהוג; שכן "התנאים מבלי עולם", משום שהם מורים הלכה מתוך המשנה.

העיר מתקיימת מן התבואה שגדלה בשדות שמחוץ לה. כך גם הברייתא, המפרטת כיצד יש לנהוג, מחיה את המשנה. בגמרא נאמר שהתנאים — כאן הכוונה למי ששנו את המשנה בעל פה, ולא לחכמי המשנה — שמורים הלכה ישירות מניסוחה הכללי של המשנה, בלי הביאור שלה, "מבלי עולם", משום שהם פוסקים שלא כהלכה.

וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה הוא לשון דבור ושיחה ולי' [ולשון] שחייה למטה מלשון ושח רום אנשים²⁴ וזהו [הפירוש של] "ויצא יצחק לשוח בשדה": "לשוח" הוא לשון דיבור ושיחה, וגם לשון של התכופות כלפי מטה, מלשון "ושח רום אנשים",

כעת הפסוק נקרא מחדש. "לשוח" פירושו לדבר ולשוחח, וגם להתכופף, כמו בפסוק בישעיהו: "ושח רום אנשים". יצחק מתכופף כדי להוריד את התורה אל "השדה" של פרטי ההלכה.

וכן כאשר יפרש²⁵ השוחה לשחות (בישעיה כ"ה) (ועמ"ש בזה ע"פ תבנה ותכונן²⁶ עיר סיחון כו' ע"ש) בשדה הוא בר. ולפנות ערב לפנות הערב והחשך.

וכן [נאמר על] "כאשר יפרש השוחה לשחות" (ישעיהו כ"ה), וראה מה שנתבאר בזה על הפסוק "תבנה ותכונן עיר סיחון כו"; עיין שם. "בשדה" — זהו "בר". ו"לפנות ערב" פירושו לפנות את הערב ואת החושך.

ישעיהו משתמש גם במילה הקרובה "השוחה לשחות": השוחה, כלומר השחיין, פורש את ידיו כדי לשחות. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על הפסוק "תבנה ותכונן עיר סיחון כו", שבו שיחה פירושה גם מעבר ממקום למקום, כפי שהשחיין נע במים. "בשדה" מתייחס ל"בר", לברייתא שמחוץ לעיר. ואת "לפנות ערב" קוראים מחדש כ"לפנות" — לסלק את הערב ואת החושך.

דהנה התורה נשתלשלה בחשך כמאמר במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי²⁷ שנשתלשל למטה אפי' בשקר ולמה הוא כך כדי לפנות הערב והחשך ויהי אור

שהרי התורה השתלשלה אל תוך החושך, כמאמר "במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי", כלומר תלמוד בבלי, שהשתלשל למטה, אפילו אל תוך השקר. ולמה כך? כדי לפנות את הערב ואת החושך, "ויהי אור",

הגמרא מפרשת את "במחשכים הושיבני" כמתייחס לתלמוד בבלי, שדיוניו הארוכים והטענות שנדחות בו דומים לחושך. התורה השתלשלה גם אל תוך טענות שקר; המטרה היא לסלק את החושך, כדי שיהיה אור.

כמאמר לעת ערב²⁸ יהיה אור כמשל מי שרוצה לפנות איזה דבר צריך הוא לכוון בתוכו [בתוכה] כדי לפנותה אבל לא שישאר בתוכה.

כמאמר "לעת ערב יהיה אור". הדבר דומה למי שרוצה לפנות דבר מה: עליו להיכנס לתוכו כדי לפנות אותו, אך לא להישאר בתוכו.

ההבטחה של זכריה, "לעת ערב יהיה אור", מתארת את התכלית הזאת. המשל הוא שכדי לפנות דבר מה צריך להיכנס לתוכו, אבל אין נשארים שם; כך התורה נכנסת אל החושך רק כדי לפנות אותו.

גם מה שנשתלשלה התורה ונתלכשה בחשך טענות שקר הוא כדי לפנות החשך לאהפכא חשוכא לנהורא

כך גם העובדה שהתורה השתלשלה והתלכשה בחושך, בטענות שקר, נועדה לפנות את החושך ולהפוך אותו לאור.

להתלכשות התורה בטענות שקר יש מטרה אחת: להפוך את החושך עצמו לאור, ולא רק לסלק אותו.

וכן העסק בתורה לדחות החשך והקושיות המסתיר על השכלת הדין האמת לאמתו ולמצא האמת גילוי רצון עליון ב"ה וכמ"ש ע"פ והמשכילים יזהירו²⁹ וגוי ע"ש:

וכך גם העיסוק בתורה נועד לדחות את החושך ואת הקושיות המסתירות את הבנת הדין לאמיתו, ולמצוא את האמת — גילוי רצון העליון, ברוך הוא; וכמו שנתבאר על [הפסוק] "והמשכילים יזהירו וגוי", עיין שם.

לימוד התורה עושה אותו דבר. הקושיות והבעיות המסתירות את פסק הדין האמיתי הן החושך; כשמתעמקים בהן, הלומד מוצא את הדין לאמתו, שהוא גילוי רצון ה'. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על "והמשכילים יזהירו וגוי" להרחבה.

קטע 5 • 71

יראתו של יצחק

7 וזהו ויצא יצחק לשוח. כי כדי לפנות הערב והחשך ולתקנו הוא ע"י יצחק שהוא בחי' פחד ויראת ה' וכמאמר אם אין יראה אין חכמה^{30,31} כו'.

וזוהי [המשמעות של] "ויצא יצחק לשוח". סילוק הערב והחושך ותיקונו נעשים באמצעות יצחק, שהוא בחינת פחד (Pachad) ויראת ה'; וכמאמר: "אם אין יראה אין חכמה" וכו'.

מדוע דווקא יצחק? יצחק מבטא את בחינת פחד, את היראה ואת יראת ה' — התורה מכנה את ה' "פחד יצחק". כדי לסלק את החושך מן התורה דרושה יראה, כפי שאומרת המשנה: "אם אין יראה אין חכמה". לימוד תורה ללא יראת ה' אינו נשאר בגדר חכמה.

(ועי' בזוהר בראשית³² ד' כ"א סע"א [סוף עמוד א]).³³ וזהו האומר אין לי אלא תורה³⁴ אפי' [אפילו] תורה אין לו ונשאר בחשך

(ועיינו בזוהר, בראשית, דף כ"א ע"א בסופו). וזוהי [המשמעות של] "האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו", והוא נשאר בחושך.

הזוהר, המצוטט בהערות קה"ת, אומר שהאור ההולך ומתכסה עם רדת הערב הוא סוד תפילתו של יצחק, המתקנת בחינה זו, כפי שנאמר בפסוק: "ויצא יצחק לשוח" בשדה לפנות ערב. מאמר הגמרא על מי ש"אין לי אלא תורה" מתאר לימוד המנותק מיראה וממעשים; אדם כזה נשאר בחושך.

אבל באמת כתיב ישת חשך סתרו³⁵ שאף שהוא חשך מ"מ הוא סתרו וזהו לפנות הערב והחשך ולעת ערב יהי אור

אבל באמת כתוב: "ישת חשך סתרו" — אף שזהו חושך, בכל זאת זהו מקום הסתר שלו. וזהו סילוק הערב והחושך, ו"לעת ערב יהי אור".

ובכל זאת, החושך אינו מנוגד לה' באופן פשוט: דוד המלך אומר "ישת חשך סתרו", כלומר, ה' עצמו נסתר בתוכו. לכן סילוק החושך מגלה אור: "לעת ערב יהי אור".

והיינו ליבון הלכתא וגם זה פי' ברכו בתורה.³⁶ (ועמ"ש ע"פ קול דודי³⁷ וע"פ ששים המה מלכות):³⁸ כלומר, ליבון הלכתא (libun hilchesa), וגם זהו פירוש "ברכו בתורה". (ועיינו במה שנתבאר על "קול דודי" ועל "ששים המה מלכות").

זהו ליבון הלכתא — הבלטת האמת ההלכתית מתוך לבושיה החשוכים. וזהו גם פירוש "ברכו בתורה", על פי דברי הגמרא שהארץ אבדה מפני שלא בירכו תחילה על התורה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמריו על "קול דודי" ועל "ששים המה מלכות", שבהם מוסבר העניין בהרחבה.

בעבודה

העיקר בעבודת ה' הוא המעשה עצמו, גם בלי תענוג או הבנה; רגשות הלב הם כנפיים המסייעות למעשה, אך אינם מהותו. לימוד התורה צריך להיות מחובר ליראת ה', שכן מי ש"אין לו אלא תורה" נשאר בחושך; מתוך יראה, העמל בבירור הקשיים מסלק את החושך ומביא לידי גילוי את ההלכה האמיתית.

שאלות לשיחה

1. מדוע הברייתא המפורטת, שנראית כירידה נוספת, נעלית מהמשנה? כיצד הצינור ובריאת האדם ממחישים זאת?
2. באיזה מובן שכר העולם הבא אינו אלא ה"אחוריים" של ה', ומדוע שעה של מעשים בעולם הזה יכולה להגיע למדרגה גבוהה יותר?
3. המאמר אומר שעיקר העבודה הוא המעשה, ולא ההתלהבות שבלב. כיצד הוא מתאר את תפקידו הנכון של הלב?
4. מדוע התורה יורדת לתוך החושך ואף לתוך טענות שקריות, ומה מלמדת ההשוואה לסילוק הדברים ממקום כלשהו על הדרך להתמודד עם החושך הזה?
5. מדוע הפסוק מציין את יצחק בהקשר של עבודה זו, ומה מוסיפה האמירה "שם חשך סתרו"?

הערות

פסקה 1

1 ויצא יצחק לשוח בשדה

הערות קה"ת מפנה את הקורא להערות המקורות של הרבי, שנדפסו קודם לכן במהדורה זו, לעיון במקורות נוספים למאמר זה.

הערות קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. בלקו"ת פ' ראה לב, ד מציין לד"ה זה בענין עיר ושדה.

2 ויצא יצחק לשוח בשדה

התורה מספרת שיצחק יצא לשוח בשדה לפנות ערב, וראה את גמליה של רבקה באים. בפשטות, לשוח פירושו לדבר או להרהר (רש"י: להתפלל, כמו שיש — דיבור); המאמר מפרש זאת גם במשמעות של "התכופפות", ואת "לפנות ערב" כ"סילוק הערב": התורה יורדת אל "שדה" הפרטים כדי לסלק את החושך.

Genesis 24:63 בראשית כ"ד:ס"ג

וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בִּשְׂדֵה לְפָנוֹת עֶרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גַמְלִים בָּאִים:

And Isaac went out to meditate in the field at the eventide; and he lifted up his eyes, and saw, and, behold, there were camels coming

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

בראשית כד, סג.

3 וברייאתא פי המשנה

בכתב"יד מופיעה גרסה אחרת: "וברייאתא פי המשנה" — ניסוח מעט מלא יותר שמשמעותו זהה.

הערות קה"ת

בבכ"ר 2061: "וברייאתא הוא פי של המשנה". בענין ברייתות ראה בארוכה באוה"ת פי שמות ע"ב ואילך. לקו"ת שה"ש מד, ב ושם מציין לכאן.

4 שהברייאתא — דהנה התורה

בכתב"יד שצוין לעיל מופיעה גרסה אחרת: במקום "שהתורה" כתוב "וראיה לזה: דהנה התורה", והיא מציגה את ירידת התורה לעיסוק בטענות שקר כהוכחה שהברייאתא גבוהה יותר.

הערות קה"ת

בכת"י הנ"ל: ורא"י לזה דהנה התורה.

5 זה אומר אני מצאתי

המקרה הפותח במשנה: שניים או חזים בטלית, וכל אחד אומר: "אני מצאתיה". מכיוון שלכל היותר אחד מהם יכול לומר אמת, אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהתורה יורדת אפילו לעיסוק בשקר.

Bava Metzia 2a:1 בבא מציעא ב' א:א'

שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטָלִית, זֶה אוֹמֵר: "אֲנִי מֵצְאָתִיהָ", וְזֶה אוֹמֵר: "אֲנִי מֵצְאָתִיהָ". זֶה אוֹמֵר: "כִּוְלָה שְׁלִי", וְזֶה אוֹמֵר: "כִּוְלָה שְׁלִי". זֶה יֹשֶׁבֶע שְׂאִין לוֹ כֶּה פָחוֹת מִחֲצִיָּה, וְזֶה יֹשֶׁבֶע שְׂאִין לוֹ כֶּה פָחוֹת מִחֲצִיָּה – וְיִחְלֹקוּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערות קה"ת

ב"מ ב, א.

פסקה 2

6 כי זה כל האדם

קהלת מסיים: "את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם". אדמו"ר הזקן משתמש במילים אלה כדי להראות שהאדם הוא כללות הבריאה ותכליתה.

Ecclesiastes 12:13 קהלת י"ב:י"ג

סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹקִים יֵרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם:

The end of the matter, all having been heard: fear G-d, and keep His commandments; for this is the whole man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

7 יפה שעה אחת

הגהה בכתב יד בשולי עותק של תורה אור, שמחברה מייחס אותה ל"מורי", מפנה לסעיף 3 במאמר "ובבואה לפני המלך". המאמר, שבתורה אור על מגילת אסתר, מסביר את "יפה שעה אחת": כל חיי העולם הבא הם תענוג והנאה מזיו השכינה, ואילו תשובה ומעשים טובים, שהם גילוי הרצון העליון, מתעלים למעלה מן התענוג.

הערות קה"ת

אבות ד, יז. "ע" ד"ה ובבואה לפני המלך ס"ג ע"ש (ממורי נ"ע) "הג"ה בגיליון תו"א.

8 יפה שעה אחת

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא". אדמו"ר הזקן מסביר מדוע מעשה שנעשה כאן למטה עולה בחשיבותו על העולם הבא.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הֵנָּה אוֹמֵר, יִפֶּה שְׂעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְיִפֶּה שְׂעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא, מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

9 צדיקים יושבים

בעולם הבא אין אכילה ושתייה; "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה". אדמו"ר הזקן מכנה את אותו זיו רק "אחור".

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מִרְגְּלָא בְּפֻמְיָה דְּרַב: לֹא כְּעוֹלָם הַזֶּה הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתָּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׂנְאָה וְלֹא תַּחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִינּוּ מִזִּיּוֹ הַשְּׁכִינָה, שְׁנֶאֱמַר: "וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating

שאפשר למצוא.

Menachot 43b:13-14 מנחות מ"ג ב:י"ג-י"ד

תניא היה ר' מאיר אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד שנאמר (שמות כד, י) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר וכתוב (יחזקאל א, כו) כמראה אבן ספיר דמות כסא תניא היה רבי מאיר אומר גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב ופשעו שניהם ולא הביאו איזה מהן עונשו מרובה היה אומר זה ...

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

Zohar I, 121a זח"א קכ"א, א

הערת קה"ת

מנחות מג, ב. זח"א קכ"א, א. בכת"י הנ"ל נוסף "וים לרקיע ורקיע לכה"כ".

14 תכלת דומה לים

הערת קה"ת מפנה לזהר במקור נוסף לדמיון שבין התכלת לים.

Zohar, Vayera 35:506-36:513 ספר הזהר, וירא ל"ה:תקי"ו-ל"ו:תקי"ג

15 למען ידעו דורותיכם

ציווי ה' לשבת בסוכות, "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים". הגמרא לומדת מטעם זה את הגבול של עשרים אמה.

Leviticus 23:43 ויקרא כ"ג:מ"ג

לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

that your generations may know that I made the children of Israel to dwell in booths, when I brought them out of the land of Egypt: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, מג.

16 עד כי אמה

סוכה שגובהה יותר מעשרים אמה פסולה; רבה מסביר שעד גובה עשרים אמה אדם יודע שהוא יושב בסוכה, אך מעל לגובה זה עינו אינה מבחינה בסכך. דוגמה לכלל שיש לו טעם.

Sukkah 2a:8 סוכה ב' א:ח'

אָמַר רַבָּה, דְּאָמַר קְרָא: "לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", עַד עֶשְׂרִים אָמָה, אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא דָר בַּסֻּכָּה, לְמַעַלְה מְעֶשְׂרִים אָמָה — אֵין אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁדָר בַּסֻּכָּה, מִשּׁוּם דִּלָּא שֶׁלְטָא בֵּה עֵינָא.

Rabbah answered: Scripture says, "That your generations will know that I caused the children of Israel to dwell in sukkot" (Leviticus 23:43). Up to twenty cubits [high] one knows that he is dwelling in a sukkah, but with one higher than twenty cubits he does not 'know' that he is dwelling in a sukkah, since his eye does not catch sight of it.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

הערת קה"ת

סוכה ב, א.

nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

10 וראית את אחורי

ה' אומר למשה: "וראית את אחורי לפני לא יראו". כאן, ה"אחורי" הוא התענוג וההשגה שאדם מסוגל לתפוס.

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כ"ג

וְהִסְרֹתִי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרִי וּפָנַי לֹא יֵרְאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; .but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כג.

11 וכמשל השופרות . . האדם וחי

נוסח מוקדם של הפסקה, עם שינויים. הוא מסביר שהאדם, אף שנברא אחרון בששת ימי בראשית, נעלה מכל הנבראים, ולכן המזון, הלבוש וכל דבר אחר משמשים אותו; שייפה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מפני שהעולם הבא, שבו צדיקים נהנים מזיו השכינה, הוא רק בחינת האחוריים; ואילו בחינת הפנים, כלומר מה שקודם לאחוריים, אינה ניתנת להשגה.

הערת קה"ת

בבזך אדה"ז יכל אבי יושב ה, ב חקטע בשינויים: "כמו שפופרת של קנה מה שמניחים בתוכו ראשון יוצא אחרון וכמו האדם שהוא סוף לכל הנבראים שהוא נברא בששת ימי בראשית ומ"מ הוא במעלה על כולם וכל הנבראים כולם הם לצורך האדם שמאכלו ומלבושיו ושאר הדברים הכל הוא מחמת הטעם יתיר במעלה הנ"ל, וזהו ג"כ מה שכתוב בגמרא יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב כי עוה"ב הוא מחמת הצדיקים יושבין ועטוריהן בראשיתן ונהנין מזיו השכינה והוא רק בחי אחוריים כמ"ש וראית את אחורי כי כי מה שמשיגים אלקות ויש לו תענוג בזה הוא בחי אחוריים אבל (כו) הוא המעשה) בחי פנים דהיינו מה שהוא לפני אחוריים לא יראו שא"א להשיג וכמ"ש כי לא יראני האדם וחי". עכ"ל שם.

12 כי לא יראני האדם וחי

"לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי". אדמו"ר חזקן משתמש בפסוק כדי לומר שה"פנים" הפנימיות אינן בהישג ידו של איש.

Exodus 33:20 שמות ל"ג:כ'

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי:

And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not .see Me and live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 פסקה

13 תכלת דומה לים

רבי מאיר: התכלת מיוחדת משום שהיא דומה לים, הים דומה לרקיע, והרקיע לכיסא הכבוד. אדמו"ר חזקן מביא זאת כפרט במצווה ע"ש לו טעם

יומא מב, ב. יבמות כג, א.

20 בכת"י ליתא הפסוק. ושם

נוסח אחר בכתב־היד: הפסוק חסר, ובמקומו מובא הטעם שגם סוכה שגובהה למעלה מעשרים אמה פסולה, משום שהיא דומה לענני הכבוד; זהו טעם אחר להגבלה של עשרים אמה.

הערת קה"ת

"וכן בסוכה למעלה מעשרים כו' לפי שהוא דומה לענני הכבוד".

פסוקה 6

21 וברייטא בחי שדה לשון בר חוץ לעיר

בערך bar נאמר ש־bar ("מחוץ") הוא יסוד כשהוא בגלות, "מחוץ למקומו", ושולכות נקראת או "ברייטא". כך מוצע הרקע הקבלי לקריאת הברייטא כדבר שמחוץ לעיר.

הערת קה"ת

ראה מאו"א ב, נג בר הוא היסוד כשהוא בגלות לבר מאתרי' והמלי' נק' או ברייטא. וראה באוה"ת שמות ע' כ.

22 משנה נק' עיר וברייטא בחי שדה

על שמות מובא המקור לכינוי ההלכות "עיר": הגמרא ב־Temurah 16a דנה ב"קריית ספר" שבייחושע 15, שפירושו הלכות התורה (ראו Rashi שם). ההערה מפנה גם לדיון נרחב יותר ביאור התורה על תולדות.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' שמות ע' טו: "כמארו"ל בתמורה דט"ז ע"פ קריית ספר ביהושע סי' טו דהיינו הלכות התורה ע"ש בפרש"י בד"ה וילכדה כו". ע' אוה"ת תולדות קמג, א ואילך.

23 כי התנאים מבלי עולם שמורים מתוך המשנה

התלמוד אומר שהתנאים, שוני המשנה ששינוי אותה בעל פה, הם "מבלי עולם", משום שהם פוסקים על פי המשנה בלי לדעת את טעמיה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהמשנה זקוקה לביאור מפורט שמעניק לה חיות.

Sotah 22a:7 סוטה כ"ב א:ז

תנא: התנאים — מבלי עולם. מבלי עולם סלקא דעתך? אָמַר רבִּינָא: שְׁמוֹרִין הֶלְכָּהּ מִתּוֹךְ מִשְׁנֵתוֹ. תִּנְיָא נָמִי הֲכִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי מִבְּלִי עוֹלָם הֵן? וְהִלָּא מִיִּשְׁבֵּי עוֹלָם הֵן, שְׁנָאֵמַר: "הֵלִיכּוֹת עוֹלָם לֹא! אֱלָא, שְׁמוֹרִין הֶלְכָּהּ מִתּוֹךְ מִשְׁנֵתוֹ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סוטה כב, א. בבוך אדה"ז יבל אבי יושב הנ"ל ובבוך 2217: כי התנאים שעוסקין במשנה מבלי עולם הן שמורים הלכה מתוך משנתן.

24 ושח רום אנשים

ישעיהו מנבא את יום ה', שבו "עיני גבהות אדם שפל ושח רום אנשים". אדמו"ר הזקן קושר את "לשוה" לכך, במשמעות של התכופות והשפלה.

Isaiah 2:11 ישעיהו ב:י"א

עֵינֵי גִבְהוּת אָדָם שָׁפֵל וְשַׁח רוּם אַנְשִׁים וְנִשְׁגָּב הִ' לְבָדּוּ בְיוֹם הַהוּא:

The lofty looks of man shall be brought low, And the haughtiness of men shall be bowed down, And the L-RD alone shall be exalted in that day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י ב, יא.

17 סוכת גנב"ך ורקב"ש

ברייטא: סוכת גויים, נשים, בהמה או כותים, וכן סוכות של רועים, מייבשי תאנים, שומרי העיר ושומרי פירות — כשרות. אדמו"ר הזקן מצטט אותן כפרטים שאין להם טעם מפורש.

Sukkah 8b:8-10 סוכה ח' ב:ח-י"י

"מַכְל מְקוֹם" לְאִתּוּי מֵאִי? לְאִתּוּי: סוּכַת גִּנְבִּיךָ. הָאִי תִנָּא דְגִנְבִּיךָ, אֱלִימָא לָקָה גִּנְבִּיךָ מִשּׁוּם דְּקִבְעִי, וְקָא תִנָּא "מַכְל מְקוֹם" לְאִתּוּי רַקְבִּיךָ, דְּלָא קִבְעִי. וְהָאִי תִנָּא דְרַקְבִּיךָ, אֱלִימָא לָקָה רַקְבִּיךָ, דְּבִנִּי חִיבָא נִינְהוּ, וְתִנָּא "מַכְל מְקוֹם" לְאִתּוּי גִנְבִּיךָ, דְּלָא בְנִי חִיבָא נִינְהוּ.

What does 'any sukkah whatsoever' include? It includes the sukkot [whose mnemonic] is ganbak. The tanna of ganbak regards these sukkot as possessing greater validity because they are permanent, and therefore he used the expression, "any sukkah whatsoever" to include rakbash which are not permanent. While the tanna of rakbash regards the rakbash sukkot possessing greater validity since they belong to those who are bound [by the commandment of sukkah] and therefore he used the expression, "any sukkah whatsoever" to in-

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

סוכה ח, ב.

18 טעמי המצות לא נתגלו

הגמרא מסבירה מדוע טעמי התורה לא התגלו: כשניתנו טעמים, המלך שלמה הסתמך עליהם ונכשל. אדמו"ר הזקן מוסיף שהם יתגלו לעתיד לבוא.

Sanhedrin 21b:16 סנהדרין כ"א ב:ט"ז

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְגַּלּוּ טַעְמֵי תוֹרָה? שֶׁהָרִי שְׁתֵּי מִקְרָאוֹת נִתְגַּלּוּ טַעְמָן, וְנִכְשַׁל בְּהֵן גְּדוֹל הָעוֹלָם. כְּתִיב: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים". אָמַר שְׁלֹמֹה: "אֲנִי אִרְבֶּה וְלֹא אֶסּוּר". וְכְתִיב: "וַיְהִי לְעֵת זְקֻנָּתוֹ שְׁלֹמֹה נָפְשׁוֹ הִטּוֹ אֶת לִבּוֹ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה סנהדרין כא, ב.

19 ר"ש דריש טעמי דקראי

הגמרא מציינת שרבי שמעון דורש את טעמו של הפסוק ופוסק על פיו. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כרמו לטעם שמעבר לטעם שנאמר במפורש.

Yoma 42b:12-13 יומא מ"ב ב:י"ב-י"ג

"וְהוֹצִיא אוֹתָהּ" — שְׁלֹא יוֹצִיא אַחֲרֵת עִמָּה. כְּדִתְנִן: לֹא הָיְתָה פֶּרֶה רוֹצָה לְצִאת — אִין מוֹצִיאִין עִמָּה שְׁחוּרָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁחוּרָה שְׁחָטוּ. וְאִין מוֹצִיאִין עִמָּה אֲדוּמָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ שְׁתִּים שְׁחָטוּ. רַבִּי אוֹמַר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֱלָא מִשּׁוּם שְׁנָאֵמַר: "אוֹתָהּ", לְבִדָּה. וְתִנָּא קָמָא: הָא כְּתִיב "אוֹתָהּ"? מֵאֵן תִּנָּא קָמָא — רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּדָרִישׁ טַעְמִיהָ דְקָרָא. מֵאִי בִינְיָהוּ? אִיבָא בִינְיָהוּ,

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Yevamot 23a:13-14 יבמות כ"ג א:י"ג-י"ד

הָאִי בְּשִׁבְעָה גוֹיִם כְּתִיב? "כִּי יִסִּיר" — לְרִבּוֹת כָּל הַמִּסִּירִים. הִנִּיחָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּדָרִישׁ טַעְמָא דְקָרָא, אֱלָא לְרַבְנָנוּ מִנָּא לְהוּ? מֵאֵן תִּנָּא דְפָלִיג עָלֶיהָ דְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוֹדָה — רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

29 ע"פ והמשכילים יזהירו

זהו הביאור שאליו מפנה הטקסט על "והמשכילים יזהירו וגו'". שם מסביר אדמו"ר הזקן שבגלות התורה הגלית מתלבשת בעץ הדעת טוב ורע — המותר והאסור, הטהור והטמא — ובכל זאת היא רצון העליון. זהו אותו רעיון המופיע כאן על התורה המתלבשת בחושך.

הערת קה"ת
אגה"ק סי' כו.

פסקה 7

30 אם אין יראה אין חכמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות ג, יז.

31 אם אין יראה אין חכמה

"אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שלימוד התורה זקוק ליראה שמייצג יצחק.

Pirkei Avot 3:17 משנה אבות ג:יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין דעת, אין בינה. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא הנה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילו שענפיו מרבין ושרשי מועטין. והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ ...

Rabbi Elazar ben Azariah said: Where there is no Torah, there is no right conduct; where there is no right conduct, there is no Torah. Where there is no wisdom, there is no fear of G-d; where there is no fear of G-d, there is no wisdom. Where there is no understanding, there is no knowledge; where there is no knowledge, there is no understanding. Where there is no bread, there is no Torah; where there is no Torah, there is no bread. He used to say: one whose wisdom

...

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

32 ועי' בזהר בראשית דכ"א סע"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

"תנינא נהירו דאזיל לאתחשכא לעת פנות ערב רוא דצלותא דיצחק לאתקנא האי דרגא דכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב אסתכלותא דערב חשוכן כלחו לגביה בהאי פנות ערב". ע"כ.

33 ועי' בזהר בראשית ד' כ"א סע"א

כפי שמוכח בהערת קה"ת: האור שנעשה חשך "לפנות ערב" הוא סודה של תפילת יצחק, המתקנת את הבחינה הזאת, ככתוב: "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב". אדמו"ר הזקן עצמו מצטט זאת.

Zohar, Bereshit 11:129-12:142 ספר הזהר, בראשית י"א:קכ"ט-י"ב:קמ"ב

34 האומר אין לי אלא תורה

"כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו". כאן הדברים מתארים

ויצא יצחק לשוח בשדה כו'

ישעיהו מתנבא על מואב: הוא יפרוש את ידיו בתוכו "כאשר יפרש השחה לשחות". המילה "השחה" מובאת במשמעות נוספת של "לשוח".

Isaiah 25:11 ישעיהו כ"ה:י"א

וּפְרֹשׁ יָדָיו בְּקִרְבּוֹ כְּאִשֶּׁר יִפְרֹשׁ הַשְׁחָה לְשָׁחוֹת וְהִשְׁפִּיל גְּאוֹתוֹ עִם אֲרָבוֹת יָדָיו:

And when he shall spread forth his hands in the midst thereof, As he that swimmeth spreadeth forth his hands to swim, His pride shall be brought down together with the cunning .of his hands

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 ע"פ תבנה ותכונן

שם מסביר אדמו"ר הזקן ש"עיר סיחון" היא תפילה, הנקראת שיחה, כפי שרשי מפרש את "לשוח" בפסוק זה כתפילה; ושיחה פירושה גם לנוע ממקום למקום, כמו השוחה, המניע את עצמו במים. בהמשך אותו מאמר הוא מחיל את השיחה על אותיות התורה, ומפנה למאמר זה.

הערת קה"ת

לקרית חקת טו, א [בלקוית שם מציין לכאן]. ובאוה"ת חקת ע' תתפו ואילך.

27 במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי

ירמיהו מקונן: "במחשכים הושיבני כמתי עולם". חז"ל דורשים את הפסוק על התלמוד הבבלי.

Lamentations 3:6 איכה ג:ו'

בְּמַחְשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמֵתִי עוֹלָם:

He hath made me to dwell in dark places, As those that have .been long dead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Sanhedrin 24a:18-19 סנהדרין כ"ד א:י"ח-י"ט

מאי בבל? אמר רבי יוחנן: בלולה במקרא, בלולה במשנה, בלולה בתלמוד. "במחשכים הושיבני כמתי עולם" - אמר רבי ירמיה: זה תלמודה של בבל. מתני אמר לו: "נאמן עלי אבא", "נאמן עלי אביה", "נאמנים עלי שלשה רועי בקר". רבי מאיר אומר: יכול לחזור בו, ויחכמים אומרים: אינו יכול לחזור בו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

איכה ג, ו. סנהדרין כד, א. ראה לקרית ויקרא ה, ד. וראה באוה"ת ואתחנן עי' עה שמציין לשליה שהקשה הלא התורה היא עינינו ואיך נ' מחשכים, עיי' ראה גם לקוית שה"ש מב, ד. מאמרי אדה"ז — ענינים עי' ע. סה"מ תרלי"ב ח"ב עי' תס. סה"מ מלוקט ח"ג עי' מה-ו. ושי"נ.

28 לעת ערב יהי אור

הנביא מנבא על יום שבו "והיה לעת ערב יהיה אור". כאן מדובר בתכלית ירידת התורה: להפוך את הערב לאור.

Zechariah 14:7 זכריה י"ד:ז'

וְהָיָה יוֹם־אֶחָד הוּא יָדוּעַ לְהִי לַאֲיוֹם וְלֹא־לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת־עֶרֶב יְהִי־אֹר:

And there shall be one day Which shall be known as the L-RD'S, Not day, and not night; But it shall come to pass, .that at evening time there shall be light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' יד, ז.

לימוד ללא יראה, שנותר בחושך.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב:ד-ה'

עֲרֵבִי שְׁלָצִיּוֹן — דְּעֵבְדִּי שְׁלוֹף דּוּץ. תּוֹקֵעַ עֲצָמוֹ לְדָבָר הַלָּכָה — דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ תוֹרָה — אֵין לוֹ תוֹרָה. פְּשִׁיטָא! אֵלָא: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֵלָא תוֹרָה — אֵין לוֹ אֵלָא תוֹרָה. הָא נָמִי פְּשִׁיטָא! אֵלָא דְּאִפִּילוּ תוֹרָה אֵין לוֹ. מָאי טַעְמָא? אָמַר רַב פֶּפְא, אָמַר קְרָא: "וְלִמְדָתָם וְעִשְׂתֶּם" — כָּל שֶׁיִּשְׁנֻ בְּעִשְׂיָה יִשְׁנֻ בְּלִמְיָדָה, כָּל שֶׁאֵינוּ בְּעִשְׂיָה אֵינוּ בְּלִמְיָדָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב. נסמן לעיל ז, א.

35 ישת חשך סתרו

בשירת ההצלה של דוד המלך, הי' יורד להציל אותו: "ישת חשך סתרו". אדמו"ר הזקן מסיק מכך שה' נסתר בתוך החושך עצמו, ולכן סילוק החושך מגלה אור.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁךְ סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סָכְתוֹ חֲשַׁכְת־מִים עֲבִי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יח, יב.

36 ברכו בתורה

הגמרא שואלת מדוע אבדה הארץ, ומשיבה בשם רב: "שלא ברכו בתורה תחילה". אדמו"ר הזקן קושר את הברכה הזאת עם הלבנת ההלכה.

Bava Metzia 85b:1 בבא מציעא פ"ה ב:א'

אָמְרוּ חֲכָמִים וְלֹא פִּירְשׁוּהוּ, אָמְרוּ נְבִיאִים וְלֹא פִּירְשׁוּהוּ, עַד שֶׁפִּירְשׁוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נִתְּנִיתִי לְפָנֵיהֶם". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: שְׁלֹא בָּרַכּוּ בְּתוֹרָה תְּחִילָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

37 ע"פ קול דודי

זהו המאמר שאליו מפנה כאן הטקסט. הוא מסביר את ליבון הלכתא: יש להלבין הלכות הנראות שחורות באמצעות הלבון העליון, מתוך שמחה אמיתית בה' וביטול לרצונו המלוכש בתורה; הגילוי המלא יהיה בימות המשיח.

הערת קה"ת

לקמן נא, ג.

38 וע"פ ששים המה מלכות

זהו המאמר השני שאליו מפנה כאן הטקסט. הוא מסביר שדיבורו של האדם בתורה הוא דבר ה' ממש, ובאמצעותו מתייחדים הקדוש ברוך הוא והשכינה, ואור סוכב כל עלמין מתגלה למטה; כאשר אדם קורא ולומד, הקדוש ברוך הוא קורא ולומד כנגדו.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש מא, ב. ושם מציין לכאן.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY-NC 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Daf Shevui (CC0)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. בתי כנסת, מוסדות חינוך ומפעלים ללא כוונת רווח רשאים להעתיק, להדפיס ולהפיץ אותה בחופשיות, ולבקש תרומות לכיסוי עלות ההדפסה; אסור למכור אותה לעולם. יש לציין את הוצאת קה"ת ואת <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/> ואת [likuteitorah.com](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/chayei-sarah/4/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/chayei-sarah/4/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק